

TEEMANA POLIITTINEN JA MORAALINEN SOSIOLOGIA

Eeva Luhtakallio & Tuomas Ylä-Anttila

Tämän erikoisnumeron aiheena on poliittinen ja moraalinen sosiologia. Käsitepari juontaa juurensa EHESS:in (Ecole des hautes études en sciences sociales, Pariisi) professori Laurent Thévenot'n samannimisestä tutkimusryhmästä (Groupe de sociologie politique et morale), jonka kanssa tekemällemme yhteistyölle tämän numeron artikkelit perustuvat. Mutta mitä on poliittinen ja moraalinen sosiologia?

Poliittinen tässä yhteydessä tarkoittaa muuta kuin perinteisen politiikan instituutioiden ja tapahtumien ottamista tutkimuskohteeksi. Poliittinen ja moraalinen sosiologia tutkii myös uusia hallinnan ja osallistamisen muotoja, sekä tapoja, joilla toimijat pyrkivät politisoimaan asioita eli nostamaan kohtaamiaan ongelmia julkisiksi kysymyksiksi. Poliitiikkaa ei myöskään ymmärretä vain pelinä tai intressiryhmien kilpailuna, vaan keskusteluna ja toimintana, joka heijastaa ja pyrkii muokkaamaan yhteiskunnassa ilmeneviä moraalijärjestyksiä. Tämän vuoksi käytämme, Thévenot'ta seuraten, käsitettä poliittinen ja moraalinen sosiologia. (Thévenot 2007, 411–412, 414.)

Erikoisnumeron lähtökohtana on Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n parin vuosikymmenen takainen teos *De la justification* (1991). Teos on eräänlainen välitilinpäätös tutkimusohjelmassa, joka syntyi tyytymättömyydestä kriittistä sosiologiaa ja eritoten Pierre Bourdieun

koulukuntaa kohtaan.¹ Ohjelma linkittyy niin kutsuttuun pragmatistiseen käänteeseen, jonka pioneereja Boltanski ja Thévenot ovat Ranskassa olleet. Ranskalaisessa kontekstissa käänne on merkinnyt siirtymistä durkheimilaisesta perinteestä juontuvasta strukturalistismista kohti toiminnan ja toimijuuden dynamikkaa korostavaa yhteiskuntateoriaa.

Ryhmäjäsenyyksien ja rakenteellisten asemien sijaan Boltanski ja Thévenot lähestyvät yhteiskuntaelämää ”vertikaalisesti” perustaen teoriansa oletukselle, että ihmisten toiminta ja asemat toisiinsa nähden muuttuvat tilanteen ja kulloisenkin toiminnan kriteerien mukaan (Wagner 1999, 342; Thévenot 2007, 410). Tarkastelun keskiöön nousevat tällöin erityisesti hetket, jolloin tavanvarainen toiminta kriisiytyy ja toimijoiden on suhteutettava toimintaansa uuteen tilanteeseen kognitiivisten kykyjensä varassa. Nämä hetket avaavat mahdollisuuden tarkastella myös tavanvaraisen tai ”normaalin” toiminnan perusteita. (Boltanski & Thévenot 1991; Honneth 2010, 377.)

Samalla kun Boltanski ja Thévenot sanoutuvat irti durkheimilaisen perinteen tavasta ylikorostaa sosiaalisia rakenteita, he säilyttävät tuosta perinteestä yhden tärkeän osan: ymmärryksen sosiologiasta tieteenä, joka tutkii moraalisia ilmiöitä empiirisesti (Durkheim 1990/1893, 11). Sosiologia kehittyi tiiviissä yhteydessä moraalifilosofiaan. Esimerkiksi Adam Smithin

empiristinen tapa tehdä moraalifilosofiaa oli jo ajattelutalvaan hyvin lähellä Durkheimin sosiologiaa, vaikkakin jälkimmäinen kehitti systemaattisempaa käsitteistöä ja metodologiaa nimenomaan empiirisen tutkimuksen tarpeisiin. (Durkheim 1990/1893, 11–15; Kangas 2001, 46–47, 221–222, 256; Lukes 1973, 320–321; Smith 1982, 77.) Samaan tapaan ajattelevat Boltanski ja Thévenot ottaessaan tehtäväkseen tutkia empiirisesti, miten toimijat itse käyttävät moraalisia argumentteja. Tällainen poliittinen ja moraalinen sosiologia on yhteiskuntafilosofiasta erillistä, mutta siihen kiinteässä yhteydessä olevaa yhteiskuntatiedettä (Durkheim 1982/1895, 144–145; Honneth 2010, 376; Wagner 1999, 344).

Kansainvälinen keskustelu niin oikeuttamisteoriasta kuin sen jo parin vuosikymmenen mittaisesta jatkokehitystyöstä on vasta varsinaisesti päässyt alkuun *De la justification* -teoksen vuonna 2006 ilmestyneen englanninnoksen myötä. Keskustelussa näkyy lievä epätahtisuus: Esimeriksi Axel Honneth (2010) pitäytyy sinänsä perusteellisessa kritiikissään yksinomaan *De la justification* -teoksessa ja pohjaa kritiikkinsä paljolti väärinymmärrykseen teoksen tavoitteista. Kritiikki ”liian pitkälle menevästä” sosiaalisten instituutioiden ja rakenteiden purkuoperaatiosta (Honneth 2010, 386–388) osuu huonosti maaliinsa, sillä oikeuttamisteoria ei ole, eikä pyri olemaan, kattava normatiivinen teoria oikeudenmukaisuudesta (Wagner 1999). Se on ensimmäinen askel projektissa koostaa pragmatistisen sosiologian työkalupakkia ja avata mahdollisuuksia uudentalaiselle sosiaalisten suhteiden käsitteellistämislle.

Poliittisen ja moraalisen sosiologian ohjelman koko laajuuden esitleminen yhdessä erikoisnumerossa on luonnollisesti mahdoton tehtävä, ja toivommekin lukijoiden jatkavan aiheeseen tutustumista sen pohjalta ammentavan, alati laajenevan kirjallisuuden parissa (mm. Lafaye & Thévenot 1993; Dodier 1993; Lamont & Thévenot 2000; Boltanski & Chiappello 2005; Breviglieri, Lafaye & Trom 2009; Gladarev & Lonkila 2010; Ylä-Anttila 2010; Luhtakallio 2011). Tämän numeron tavoitteena on tuoda esiin sekä oikeuttamisteorian että sen jatkokehittelyn teoreettisia perusteita

sekä erityisesti esitellä niiden hedelmällisyyttä empiirisessä tutkimuksessa.

Suomessa poliittisella sosiologialla on pitkät perinteet (esim. Allardt & Rokkan 1970; Allardt 1971; 2000; Alapuro 1976; 1980; 2005). Vuonna 2010 perustettu Helsinki Research Group for Political Sociology (HePo), jonka työn tuloksena tämä erikoisnumero on nähnyt päivänvalon, jatkaa tätä perinnettä nostaen kuitenkin esiin uusia painotuksia. Ensinnäkin nykyisen poliittisen sosiologian tutkimusohjelmassa valtiollisten instituutioiden, vaalidemokratian ja puoluepolitiikan rinnalle nousevat mikrotason poliittiset käytännöt ja prosessit, poliittisen toimijuuden laaja kirjo yhdistyksistä sosiaalisiin liikkeisiin ja kotisohvan Facebook-aktivisteihin sekä globaalin kansalaisyhteiskunnan tutkimus vertailevalla otteella. Toiseksi ohjelma tuo keskusteluun käsitteellisiä ja yhteiskunta-teoreettisia avauksia, joiden avulla ymmärrystä yhteiselämän perusteista ja poliittisesta voidaan laajentaa. Tämän erikoisnumeron artikkelit toteuttavat tätä tutkimusohjelmaa yhdistellen eri tavoin näitä kahta tasoa.

Veikko Erannin käentämässä artikkelissa Laurent Thévenot huomauttaa, että julkinen oikeuttaminen on vain yksi tapa luoda yhteiselämän sidoksia. Oikeuttamiskiistoihin liittyvien valtasuhteiden ymmärtämiseksi Thévenot tuo esiin kaksi muuta yhteiselämän sidosten tasoa: suunnitelmaan sitoutumisen ja läheisten suhteiden tasot. Markku Lonkila operationalisoi ajatuksen eri sitoutumisen tasoista vertailevassa empiirisessä tutkimuksessaan menestyksen ehdoista helsinkiläisen ja pietarilaisen kansanliikkeen protestissa. Eeva Luhtakallion ja Tuomas Ylä-Anttilan artikkelissa pääpaino on oikeuttamisteorian kehittämisessä erityisesti metodologisesta näkökulmasta. Artikkelissa kuvataan kahden empiirisen tutkimuksen esimerkein oikeuttamisteorian metodologinen sovellus, joka on kehitetty arkipäivän kiistojen ja niissä käytettyjen, erilaisiin oikeudenmukaisuusperiaatteisiin nojaavien argumentaatioiden vertailevaan tutkimukseen. Lopuksi Suvi Huikurin artikkeli ottaa tarkastelun kohteeksi nykyiselle poliittiselle sosiologialle varsin tunnusomaisen empiirisen tapauksen: monimutkaisen ja eri tavoin paikallisia, kansallisia ja globaaleita toimijoita yhdistelevän kiistan globaalin ilmas-

topoliitiikan suunnasta. Artikkelissa selvitetään, millaisia oikeutuksia erilaisille kannoille tässä ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeisessä kiistassa esitetään suomalaisessa ja intialaisessa julkisessa keskustelussa.

VIITE

¹ Boltanskin ja Thévenot'n lähtökohta Bourdieun koulukunnan kritiikkiin on läheinen: molemmat olivat alkuaan Bourdieun oppilaita.

KIRJALLISUUS

- Alapuro, Risto (1976) On the political mobilization of the agrarian population in Finland: problems and hypotheses. *Scandinavian political studies* 11, 51–76.
- Alapuro, Risto (1980) Poliittisten murrosten historiallisia vertailuja. *Sosiologia* 17:2, 127–137.
- Alapuro, Risto (2005) Associations and Contention in France and Finland: Constructing the Society and Describing the Society. *Scandinavian Political Studies* 28:4, 377–399.
- Allardt, Erik (1971) Emile Durkheim et la sociologie politique. Teoksessa Pierre Birnbaum & Francois Chazel (toim.) *Sociologie politique*. Librairie Armand Colin, Paris, 15–37.
- Allardt, Erik (2000) A political sociology of the Nordic countries. *European review : interdisciplinary journal of the Academia Europaea* 8, 129–141.
- Allardt, Erik & Rokkan, Stein (1970) Mass politics: studies in political sociology. Free Press, New York.
- Boltanski, Luc & Chiapello, Eve (2005) *The New Spirit of Capitalism*. Verso, London & New York.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) *De la justification. Les économies de la grandeur*. Gallimard, Paris. Engl. käänös Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) *On Justification. Economies of Worth*. Princeton Press, New Jersey.
- Breviglieri, Marc, Lafaye Claudette & Trom, Danny (toim.) (2009) *Compétences critiques et sens de la justice*. Economica, Paris.
- Dodier, Nicolas (1993) Action as a Combination of "Common Worlds." *Sociological Review* 41:3, 566–571.
- Durkheim, Emile (1990/1893) *Sosiaalisesta työnjaosta*. Suom. Seppo Randell. Gaudeamus, Helsinki.
- Durkheim, Emile (1982/1895) *Sosiologian metodiaännöt*. Suom. Seppo Randell. Tammi, Helsinki.
- Gladarev, Boris & Lonkila, Markku (2010) The role of social network sites in civic activism in Russia and Finland. *Käsikirjoitus*.
- Honneth, Axel (2010) Dissolutions of the Social: On the Social Theory of Luc Boltanski and Laurent Thévenot. *Constellations* 17:3, 376–389.
- Kangas, Risto (2001) *Yhteiskunta. Tutkielmia yhteiskunnasta, yhteiskunnan käsitteestä ja sosiologiasta*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Lafaye, Claudette & Laurent Thévenot (1993) "Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature." *Revue française de sociologie* XXXIV, 495–523.
- Lamont, Michèle & Laurent Thévenot (toim.) (2000) *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Luhtakallio, Eeva (2011) *Practicing Local Democracy. Activism, Politics, and Representation in France and Finland*. Palgrave Macmillan, Basingstoke. *Käsikirjoitus*.
- Lukes, Steven (1973) *Emile Durkheim. His Life and Work. A Historical and Critical Study*. Allen Lane The Penguin Press, London.
- Smith, Adam (1982/1790) *The Theory of Moral Sentiments*. Teoksessa David Daiches Raphael & Alec Lawrence Macfie (toim.) *Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*, 1. Liberty Fund, Indianapolis.
- Thévenot, Laurent (2007) The Plurality of Cognitive Formats and Engagements: Moving Between the Familiar and the Public. *European Journal of Social Theory* 10, 409–423.
- Wagner, Peter (1999) After Justification: Repertoires of Evaluation and the Sociology of Modernity. *European Journal of Social Theory* 2:3, 341–357.
- Ylä-Anttila, Tuomas (2010) *Politiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus*. Vastapaino, Tampere.